

Leta 974. 30. junija (actum Dribure) je cesar Oton II. podaril Abrahamu palatinskemu grofu (pfalc-grofu) iz Koroške in škofu frižinskemu več krajev v okraju Krajni „in Ducatu praefati Ducis (Henrici) et Comitatu Poponis, quod Carniola vocatur et vulgo Chrainmarcha, — od začetka Žabnice do Selc na reki Sora — „Zoura“.<sup>1)</sup>

Leta 989. dne 1. oktobra v Frankfurtu. — Cesar Oton II. razširi Abrahamu, frižinskemu škofu l. 974. mu dane podaritve od reke Sore — „Zoura“ do Stresubrod in Dobrave „in Regione vulgari vocabulo Chreine et in Marcha Ducis Henrici et in Comitatu Waltilonis Comititis situm“.<sup>2)</sup>

Leta 1002. dne 24. novembra (Actum Radispone). Cesar Henrik II. podari frižinskemu škofu Gotšalku fevd ali „praedium ‚Strasista‘ vocatum“ etc. in regione Carniola et in Comitatu Waltilonis comitis situm.<sup>3)</sup>

Leta 1004. dne 10. aprila (actum Trident). Cesar Henrik II. podari sebenskemu škofu Alboinu „praedium, quod dicitur Veldes, situm in pago Creina nominato in Comitatu Vvatilonis, cum omnibus suis pertinentiis, id est Ecclesiis, Castellis“ etc.<sup>4)</sup>

Leta 1011. dne 22. maja (actum Regensburg). Cesar Henrik II. podari frižinskemu škofu Adalbertu „regales mansos 30 inter fluvios majoris et minoris Saurae (et) in Comitatu Oudalrici (I).“<sup>5)</sup>

Leta 1040. dne 16. prosinca (actum Augustae) najdemo 5. naslednika iz te rodovine, namreč: Cesar Henrik III. podeli Popo-nu S. Brixinensis, Ecclesie Episcopo v Krajini ležečim posestvom bannsko pravico „in Marchia Creina, in Comitatu Eberhardi Marchionis situm.“<sup>6)</sup>

Leta 1058. Cesar Henrik dá v lastino svojemu zvestemu „Anzo“ nominato, tri kraljeva zemljišča v krajih BIZI.<sup>a)</sup>, DOBELGOGESDORF<sup>b)</sup>, HERZOGENBACH<sup>c)</sup> et LIPNACK<sup>d)</sup> in marcha KREINA. et in comitatu OVDELRICI<sup>e)</sup> marchionis sitos.<sup>7)</sup>

Leta 1062. dne 25. oktobra v Avgsburgu. Cesar Henrik IV. podari frižinskemu škofu Ellenhardu kraljeva posestva „in Marcha Histria et in Comitatu Marchionis Udalrici in locis Pyrian et Nevvenburch sitas.“<sup>8)</sup>

Leta 1067. dne 7. marca (actum Ratispone). Cesar Henrik IV. podari frižinskemu škofu Ellenhardu več z imenom naštetih krajev „in pago Istria in Marchia Oudalrici Marchionis sitas.“<sup>9)</sup>

Med leti 1067. do 1077. nam še manjka listin, da bi vedeli, kdo je bil ta čas za mejnega grofa te karnsko-gorenske Krajine; to pa je moč še dobiti, ako se bomo vprihodnje bolj zanimali za zgodovino svoje domovine. — Našli smo 6 imen teh grofov Krajne ali Carniole, namreč l. 972. Kunona, l. 974. Popo-na, l. 989 — 1002 — 1004 Valtila, l. 1011. Ulrika, l. 1040. Eberharta, leta 1058—1062—1067. pa zopet

enega Ulrika, ki je bil v ravno onem času mejni grof te „marchije“ ali krajine. — Iz teh listin nam je pa tudi razvidno, da so oni morali najmogočnejši gospodarji deželice „Gorenske“ biti. To nam pa tudi ta okoliščina potrjuje, da jih je deželni vladar za prvake za koroškimi vojvodi, namreč za „mejne grofe Gorenske ali de Carniola — Chrainmarcha“ postavil. Najznamenitejši je pa to, da se Carniola njih grofija imenuje, — in to je ravno, kar njih starodavnost in mogotvo še bolj povzdiguje; kako bi mogli po teh dokazih prepričani, Turjačane in Šarfenberge s to rodovino primerjati? — Od leta 1077. naprej se samo s predikatom „comes = graf“, pa tudi brez teh naslovov nahajajo; zadnji so znabiti le ministeriali? Kedar bode vse gradivo nabrano, potem se bo to uže lože razsodilo. Nam pa zadostuje to, kar smo do sedaj zvedeli, da vemo, kako mogočna, slavna in kako starodavna rodovina je nekdanja naša gorenjska stran posedla. Kaj pa se je pripetilo, da jim je bila njih grofija uzeta in Ogleju dana, to pa je skrito v temoti časa.... Drugače pa jih pod imenom „de Creina in „de Carniola“ mnogokrat nahajamo.

Leta 1154. najdemo v Admontski listini naslednji dve priči podpisani: „Henricus Bris, Meginhalmus de Chreina frater eius“;\*) Bris, Pris, Bryse bode menda Briše, Breže ali Periše? Znabiti bi nam kdo to osvetliti vedel, ako je ondi kdaj kak grad stal? Iz Bris je pozneje Preis in morebiti tudi Montpreis, Munparis itd. nastal; Montpreis bi se, kakor listine kažejo, i na Krajnskem kje misliti smel.

\* \* \*

Iz teh malih vrstic je razvidno, kako potrebno bi bilo pri nas društvo, katero bi se z zgodovino naroda pečalo, posebno pa ozir jemalo na listine, katere so neovržljivi viri in temeljita podlaga k dejanski zgodovini naše domovine, kajti, ne samo te listine imajo to novost (razen še družih v ravno teh omenjenih listinah), nego opazil sem še prav mnogo velevažnih zgodovinskih novosti v listinah, katere še nikdo ni osvetil, a vendar so preznamenite, da bi počivale pod prahom arhivov.

Zarad oživljenja zgodovinskega društva sem po vseh krajih stikal, al nisem izhoda našel iz tega labirinta. Prvič treba je tajnika, kateri bi ob enem bil arhivarij; tak pa zahteva 1200 gld. na leto. Tak tajnik ne bi smel se s politiko pečati, in moral bi biti strokovnjak o naši zgodovini, v Ljubljani stanovati in biti nepristransk, edino resnici in virom zgodovinskim udan mož. Društvo moralo bi neodvisno biti in dati enakopravnost latinskemu, nemškemu in slovenskemu jeziku, tako, da bi bilo družnikov in tudi pisateljev vsake vrste. (Ta zadnja opomba je velevažna in stokrat uže preresetljena.) Treba bilo bi tudi, da se cerkveni arhivi ali farni arhivi v tako društvo iz vseh delov domovine vpišejo, ker v cerkvenih listinah iščemo plemenitažev, kateri mnogokrat imajo s cerkvami in samostani skupno zgodovino.

Ta mala opomba naj zadostuje za danes; ako se kdo oglasi, utegnem potem še kaj več povedati; vsakako je stvar velevažna. France Šumi.

## Slovensko slovstvo.

\* *Slavjanski almanah*. Izdatelj: Radivoj Poznik. Na Dunaji. 1879. 8°. 393. str.

S pravim srčnim veseljem smo pozdravili ta „almanah“, kateri, kolikor znamo, doslé še nima vrstnika v Slovanih, kar se tiče mnogobrojnosti, in skoraj bi

\*) Zahn Urk. für St. I. 345.

\*

1) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 22.

2) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 22.

3) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 23.

4) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 23.

5) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 26. — (et) in (I.) sem priložil za bolji razum.

6) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 26.

7) „Mittheil. für Krain“ 1854. str. 21.

a) Bišata? b) Depalavas? c) Potok pri Komendi? d) Lipnik v Trebnjem? = Lipnak bi mogel i na Gorenjskem biti, ker slovenska marka ni spadala pod Krajino. Znabiti, da vé kdo kako pojasnilo dati; samo unstran Ljubljance in Save ne sme biti, ker tam ni Carniolae.

8) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 26.

9) „Mittheil. für Krain“ 1847. str. 26.



rekli, tudi ne v obziru izbornosti. Združili so se v lepem soglasji: Rusi, Malorusi, Čehi, Slovaki, Sloveni, Hrvatje, Srbi in Bolgari, ter pokazali, kaj se doseže „viribus unitis“. Nam je ta dušni proizvod naših mladih narodnjakov veselo znamenje o srečnejši bodočnosti slovanskega slovstva, in, ker je — kakor smo čuli — utrjen „almanahu“ život, se nam je nadejati v bodoče še čvrstejšega sadu. Oskromen prostor „Novic“ ne dovoljuje, da bi se pisalo obširnejše o tej zanimivi knjigi, zato izrekamo le kratko svojo in nekaterih domoljubov sodbo: da so se namreč gospodje pisatelji vrlo dobro ravnali po Göthejevem svetu: „Wer vieles bringt, wird manchem etwas bringen“, in da se zaradi tega nahaja v vseh omenjanih narečjih slovanskih obilo zrnovitih leposlovnih proizvodov v prozi in verzih iz peres najodličnejših mlajših in starejših slovanskih pisateljev. S tem smo mnogo rekli. Iz vrste slovenskih literatov so poslali „almanahu“ svojih spisov poleg drugih tudi duhovita gospá Lujiza Pesjakova, gg. Fr. Zbašnik, iz „Zvona“ po svojih izvrstnih pesmih dobro znani „X.“, Fr. Podgornik in V. Eržen in v bodoče se broj naših sodelovcev gotovo pomnoži. „Slavjanski almanah“ se dobiva na Dunaji pri Radiv. Pozniku, VIII., Florianigasse 17. Cena mu je 1 gld. 60 krajc.

Jos. Charpentier.

\* *Spisak naklade knjižare braće Jovanovića u Pančevu, kao pregled njezinog petogodišnjeg nakladnog rada priredjen povodom navršenog broja od 100 dela. U Pančevu 1879. 80.*

Ta elegantno tiskana knjižica, katera sicer ne spada v slovstvo, nego v knjigarsko biblijografijo, nam svedoči o živahnem dušnem napredku vrlih bratov Srbov. Brata Jovanovića naznanjata v „proslovu“, koliko težavno je njima bilo, ustanoviti svojo tiskarno v Pančevu itd., a vendar se je izdalo navzlic vsem ovéram v petih letih 100 del pedagogičnih, matematičnih, prirodoslovnih, zemljepisnih, vérskih, filozofičnih, lepoznavanskih, jezikoslovnih in drugih, in sicer v 261.900 iztisih, zatorej povprek brojeno vsako leto okolo 52.400 iztisov! To je lep broj in najboljšje spričevalo bratom Jovanovićem, da je njiju „firma“ solidna, zategadelj opozárjamo osobito vse tiste naobražene Slovence na ta zavod, katerim je pri srci srbsko slovstvo, kajti lahko so si pri svojih naročilih v svesti, da se jim naglo in kolikor moči v ceno postreza. Mi želimo solidnemu knjigarskemu zavodu bratov Jovanovićev najboljši uspeh. Altius semper!

Jos. Charpentier.

\* „*Dragoljubci*“ je ime knjižici, katere 1. zvezek pride maja meseca na svetlo. Vredništvo „Vrtčevo“ naznanilo prvega tega zvezka spremlja s sledečo prošnjo: „Pri tej priložnosti obnavljamo svojo prošnjo do vseh slovenskih rodoljubov, posebno pa do naše čast. duhovščine in ljudskih učiteljev, naj delajo na to, da se nam toliko potrebna knjižnica za mladino ustanovi. Začetek imamo s prvo knjižico „*Dragoljubcev*“, a nadaljevali bomo stvar le tedaj, ako se prvega zvezka toliko razpečá, da se pokrijejo vsi naši troški. V izgubo delati ne moremo. — Prvi zvezek „*Dragoljubcev*“, obsežajoč krajše pripovedi za našo malo mladino, stoji trdo vezan s poštnino vred samo 40 kr., kdor se namreč do 1. maja za-nj oglasi; pozneje bo knjižica stala nekoliko več. Naročila naj se pošiljajo na

uredništvo „Vrtčevo“

v Lingarjevih ulicah hiš. šte. 1  
v Ljubljani.

## Ozir po svetu.

### Črtice iz Bosne.

(Dalje.)

Trgovec je kakor lovec: čim večja nevarnost, tem bolj ga mika. Mene je nekoliko jezilo to, da me je potovanje do zdaj uže toliko stalo, a nisem imel prav nobenega materijalnega dobička od njega. Zato sem po kratkem premišljevanji odločil se za to, da grem s svojim Bošnjakom do sela, naj bo že kar koli. Skonca sem mislil denar, kar sem ga imel pri sebi, do malega pustiti tū kje v Banjiluki in sem mislil uže na menihe trapiste, pri katerih sem enkrat v prejšnjih časih uže bil in so mi dobro postregli; al zdaj je bila tudi ta družba nekako razpršena, razen tega so imeli sila opraviti z bolniki in ranjenci, katerih je bilo od zadnjega napada turškega še več pri njih ostalo. Slednjič se mi je skoro eno in isto zdelo, če me ubijejo, ali imam denar ali ne, zato rečem svojemu nosaču, naj le gre po „hadžija“ in se z njim zgovori zarad plače.

„I, ne, gospodin“ — pa reče na to Bošnjak — „z mano samim ne bo šel: Idi ti z mano v njegovo koč, saj je tako tik pota.“

Napotiva se toraj skoz mesto in unkraj brvi čez Vrbas stopiva v jako ponižno hišo, pred katero splaši moja osoba nekoliko silno umazanih otrok, da se brž na vse kraje razkropé in poskrijejo. Na pragu nizke kočé zaupije moj spremljevalec:

„Hej, čuj Ali-hadži, če si doma, prinesi svoje svete in suhe kosti sem na svitlobo, da jih vidi efendi (gospod)!“

Notri v hiši se začuje neko grčanje, a kmalu se pokaže dolga, strašno suha oseba v povaljani turški obleki z belim turbanom na glavi — znamenje turškega duhovnika. Mojega spremljevalca pogleda s silno zaničljivostjo, za kar se pa ta čisto nič ne zmeni, mene pa z nekako radovednostjo, in praša:

„Kaj želiš od mene, tujec?“

Mestu mene odgovarja moj Bošnjak precej močno:

„Čuj, ti prerokov hlapec! Ta gospod, podložnik novega, zdaj tudi mojega in tvojega cara, želi od tebe, čeravno ti to lahko ukaže, da mu boš vodja in straža v ono selo in nazaj. Lahko bi to od tebe zahteval zastonj, a je tako milostljiv, da ti hoče dati bakšiš (darilo), ako naju srečna nazaj pripelješ.“

Tem besedam jaz prikimam, hadži se zgubi zopet v tmino svoje hiše, iz katere zdaj pokuka par zakritih ženskih obrazov, in kmalu pride nazaj z dolgo palico in molekom (paternoštrom) za pas zataknjenim. Za „bakšiš“ se kmalu zmenimo, jaz obljubim še več nego hadži zahteva, če bomo dobro opravili in nas bo srečno nazaj pripeljal. Hadži je zadovoljen, prikima in jame stopati pred nama. Tako pridemo kmalu z Banjeluke in zavijemo na postransko pot, ki pa je le borni stezi podobna.

Tu pak ustavi moj Bošnjak turčina, potrkavši mu na rame, in mu reče:

„Vedi, ti prerokov slepar, goljufal ali v kako past zapeljal naju ne boš! Jaz vem, da si ti znanec lopov (tolovajev) in njihov dober prijatelj in veš vsa znamenja njihova. Čuj! Ti boš korakal pred nama in s svojo palico dajal znamenja, da smo vsi trije romarji, ki gremo molit na grob kacega tvojih svetnikov. Zato boš nesel svojo palico vedno v roki in se opiral na njo, a nikdar je ne boš pustil na tla pasti ali celó jo kvišku vzdignil. Če se bo kaj tacega zgodilo, boš imel isti hip moj mož med plečami in tega efendija revolver ti bo še prej pomagal k preroku. Si čul to?“